

De Kwaliteit van de Broer/zus-relatie en Depressie bij Brugklassers en de
Invloed van Seksecombinatie

N. Jongejan (5513677)

L. Pes (5491886)

Universiteit Utrecht

Verdeling thesis:

- Verband tussen warmte, conflict en depressie (Nienke Jongejan)
- Seksecombinaties (Linde Pes)

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine if there is an association between quality of sibling relationship and depression and also if this association is influenced by gender combination.

Method: In this cross-sectional study 892 first grade high school students ($M_{age} = 12.48$, $SD = .58$) from five different schools took part in a survey. The survey included the Sibling Relationship Questionnaire-Short version and the Youth Self Report, which were used to determine warmth, conflict and depression. The sample consist of 195 sister/sister combinations, 177 brother/brother combinations and 412 brother/sister combinations.

Results: More warmth and less conflict are significantly associated with less depression. However, when accounting for gender combination and interaction effects between gender combination and sibling warmth/conflict, only warmth remains significantly associated with depression. Gender combination does not influence the association between quality of sibling relationship and depression. **Conclusion:** The study confirms that more warmth and less conflict is linked to less depression. So both warmth and conflict influence depression, but the effects of warmth are more robust. There is no difference for this effect between the gender combinations.

Keywords: sibling relationship, warmth, conflict, gender combination, depression

De Kwaliteit van de Broer/zus-relatie en Depressie bij Brugklassers en de Invloed van Seksecombinatie

Uit onderzoek blijkt dat naar schatting 16,6% van volwassenen een depressie heeft meegemaakt (Kessler, Berglund, Demler, Jin, Merikangas, & Walters, 2005). Tevens komt naar voren dat tijdens de adolescentie internaliserend probleemgedrag toeneemt (Angold, Erkanli, Silberg, Eaves, & Costello, 2002; Kessler et al., 2005; Kim-Cohen, Caspi, Moffitt, Harrington, Milne, & Poulton, 2003; Silk, Steinberg, & Morris, 2003). Internaliserend probleemgedrag is gedrag dat naar binnen is gekeerd en wordt gekenmerkt door interne stress zoals bij angstig, teruggetrokken en depressief gedrag (Fanti & Henrich, 2010; Sourander & Helstela, 2005). In de huidige studie ligt de focus op depressieve symptomen als eenzaamheid, negatief zelfbeeld, veel piekeren en droefheid (Beck & Alford, 2009).

Uit grootschalig onderzoek blijkt dat op twaalfjarige leeftijd 3% van de jongens en 5% van de meisjes een depressie heeft gehad (Avenevoli, Swendsen, He, Burstein & Merikangas, 2015). Het aantal adolescenten dat te maken heeft gehad met een depressie is dus hoog. Er vindt een duidelijke stijging plaats in dit aantal vanaf de brugklasleeftijd (Avenevoli et al., 2015). Het is dus van belang om onderzoek te doen naar factoren die een rol kunnen spelen bij het ontwikkelen van depressie, zodat preventie en behandeling verbeterd kunnen worden.

Een van de factoren die mogelijk een rol spelen bij depressie van adolescenten is de broer/zus-relatie (Branje, van Lieshout, van Aken & Haselager, 2004; Feinberg, Solmeyer & McHale, 2012). 90 procent van de populatie heeft een broer of zus (Milevsky, 2011) en daarnaast is de broer/zus-relatie voor de meeste mensen de langste relatie die zij ooit zullen hebben (Noller, 2005). De broer/zus-relatie is tevens een van de belangrijkste voorspellers voor mentale gezondheid bij volwassenen (Waldinger, Vaillant, & Orav, 2007). Een goede broer/zus-relatie waarbij er sprake is van steun en emotionele intimiteit kan dienen als een beschermende factor (Soli, McHale, & Feinberg 2009). Daarnaast zorgt een positieve broer/zus-relatie voor prosociaal gedrag (Pike, Coldwell, & Dunn, 2005) en een gezonde emotieregulatie (Kennedy & Kramer, 2008). De broer/zus-relatie zou dus een belangrijke beschermende factor kunnen zijn bij de ontwikkeling van depressie, daarom zal het huidige onderzoek zich hierop richten.

De broer/zus-relatie bestaat zowel uit warmte als conflict (Buist, Deković, & Prinzie, 2013). Warmte in een broer/zus-relatie bevat de positieve aspecten van de relatie zoals steun, nabijheid, intimiteit, affectie en gezelschap (Sanders, 2004) en zorgt voor meer gevoel van

eigenwaarde en competentie (Soli et al., 2009). Conflict in een broer/zus-relatie bevat de negatieve aspecten van de relatie zoals agressie, negativiteit, vijandigheid, ruzie, vechten en dwang (Sanders, 2004). Een broer/zus-relatie met veel warmte draagt bij aan minder internaliserend probleemgedrag terwijl conflict in een broer/zus-relatie het risico op internaliserend probleemgedrag juist vergroot (Yeh & Lempers, 2004; Dirks, Persram, Recchia & Howe, 2015; Gamble, Yu & Kuehn, 2011).

Een hoog niveau van warmte in een broer/zus-relatie is gerelateerd aan een lager niveau van internaliserend probleemgedrag en depressieve symptomen voor zowel jonge als oudere adolescenten (Branje et al., 2004; Moser & Jacob, 2002; Soli et al., 2009; Yeh & Lempers, 2004). Daarnaast laten andere studies zien dat conflict in een broer/zus-relatie wordt geassocieerd met een toename van depressieve stemmingen tijdens de vroege adolescentie (Kim, McHale, Crouter, & Osgood, 2007; Stocker, Burwell, & Briggs, 2002). Deze bevindingen worden tevens ondersteund door longitudinaal onderzoek (Richmond, Stocker & Rienks, 2005). Uit het onderzoek van Buist et al. (2013) en Kim et al. (2007) blijkt dat conflict in een broer/zus-relatie een sterker effect heeft op internaliserend gedrag dan warmte.

Er is echter minder bekend over de factoren die mogelijk van invloed kunnen zijn op het verband tussen kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Een van deze factoren is seksecombinatie. Een broer-/zuspaar kan bestaan uit twee broers, twee zussen of een broer en een zus. Tussen deze seksecombinaties is een verschil in kwaliteit van de broer/zus-relatie gevonden. De kwaliteit van broer/zus-relaties is vaak hoger bij broers/zussen van hetzelfde geslacht (Aguilar, O'Brien, August, Aoun & Hektner, 2001; Buist, 2010; Buist & Vermande, 2014; Tucker, McHale & Crouter, 2001). Er is dus meermaals onderzoek gedaan naar de verschillen voor seksecombinaties op kwaliteit van broer/zus-relatie. Er is echter weinig onderzoek gedaan naar de vraag of er verschillen zijn tussen de seksecombinaties wat betreft het verband tussen de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Uit een recente meta-analyse bleek geen significant modererend effect van seksecombinatie op het verband tussen kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Deze studie heeft dit echter op een meer indirecte manier onderzocht (Buist et al., 2013).

Het is dus van belang om onderzoek te doen naar de kwaliteit van broer/zus-relatie en seksecombinatie, omdat er specifieke interventies gemaakt kunnen worden wanneer er sprake blijkt te zijn van een effect van warmte en/of conflict. Daarbij is het van belang om te weten of er sprake is van een algemeen effect voor alle verschillende seksecombinaties. Wanneer dit

niet zo blijkt kunnen de specifieke interventies alleen ingezet worden bij bepaalde seksecombinaties.

In de huidige studie zal onderzoek gedaan worden naar het verband tussen warmte en conflict binnen de broer/zus-relatie en depressie bij brugklassers. Terugkoppeland naar eerdergenoemde artikelen (Branje et al., 2004; Kim et al., 2007; Moser & Jacob, 2002; Soli et al., 2009; Stocker et al., 2002; Yeh & Lempers, 2004) is de verwachting dat brugklassers bij meer warmte in een broer/zus-relatie minder depressie zullen rapporteren, terwijl brugklassers bij meer conflict in een broer/zus-relatie meer depressie zullen rapporteren. Daarnaast zullen warmte en conflict met elkaar vergeleken worden wat betreft de sterkte van het verband met depressie. Op basis van het onderzoek van Buist et al. (2013) en Kim et al. (2007) is de verwachting dat conflict in een broer/zus-relatie een sterker verband heeft met depressie dan warmte.

In het huidige onderzoek zal tevens gekeken worden of er verschillen zijn tussen de seksecombinaties (broer/broer-, zus/zus- en broer/zus-paren) wat betreft het verband van de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar dit interactie-effect, maar resultaten uit eerder onderzoek lijken er op te wijzen dat er geen modererend effect is van seksecombinatie (Buist et al., 2013). Naar aanleiding van deze bevinding wordt verwacht dat er geen verschillen zijn tussen de seksecombinaties wat betreft het verband van de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie.

Methode

Steekproef, procedure en design

De steekproef gebruikt in dit onderzoek bestaat uit 892 brugklassers van het reguliere voortgezet onderwijs, waarvan 427 jongens (48,2%) en 459 meisjes (51,8%) ($M_{leeftijd} = 12,48$, leeftijdrange = 11-14 jaar, $SD = ,58$). In totaal zijn er over 195 zus/zus combinaties (21,9%), 177 broer/broer combinaties (19,8%) en 412 broer/zus combinaties (46,2%) gegevens verkregen. Van de steekproef zijn 108 (12,1%) participanten niet bruikbaar bevonden voor het onderzoek. Deze brugklassers hebben ofwel geen broer of zus, ofwel de vragenlijst niet correct ingevuld en zijn daarom niet meegenomen in het onderzoek.

Er is gebruikt gemaakt van een selecte-steekproef door de studenten van de Universiteit Utrecht om op deze manier participanten te werven voor het onderzoek. De participanten zijn afkomstig van vijf scholen, verspreid over midden- en zuid-Nederland met niveaus van VMBO-t tot VWO. Bij deze steekproef is cross-sectioneel survey-onderzoek

afgenomen.

De studenten van Universiteit Utrecht hebben zelfstandig scholen moeten werven die deel wilden nemen aan het onderzoek. Als de scholen mee wilden doen kregen de brugklassers een brief mee naar huis voor hun ouders waarin informatie over het onderzoek werd gegeven. Door middel van een antwoordstrook die de ouders aan hun kind mee konden geven voor school konden zij aangeven als ze niet wilden dat hun kind meedoet aan het onderzoek. De participanten hebben vervolgens een samengestelde vragenlijst ingevuld waarin naar een aantal verschillende onderwerpen werd gevraagd (ouder-kindrelatie, relatie met broer/zus, relatie met leeftijdgenoten, ervaren competentie, probleemgedrag en persoonlijkheid). De dataverzameling is alleen uitgevoerd bij de brugklassers van het voortgezet onderwijs. De afname van de vragenlijst heeft in de klas plaatsgevonden veelal tijdens mentoruren en duurde ongeveer een lesuur. De gehele afname was onder toezicht van studenten van de Universiteit Utrecht. Uit de samengestelde vragenlijst zijn in het huidige onderzoek de volgende twee vragenlijsten gebruikt.

Meetinstrumenten

Kwaliteit broer/zus-relatie. De kwaliteit van de broer/zus-relatie is gemeten met de Sibling Relationship Questionnaire-Short version (SRQ-S; Buhrmester & Furman, 1990). Van deze vragenlijst zijn de volgende schalen gebruikt: Warmte (21 items) en Conflict (9 items). Brugklassers gaven op een 5-punts Likert-schaal aan in hoeverre deze items bij hen van toepassing waren (1 = *nauwelijks* en 5 = *extreem veel*). Een voorbeelditem van Warmte is: “In welke mate vertellen jij en deze broer/zus elkaar alles?”, en een voorbeelditem van Conflict is: “Hoe vaak zijn jij en deze broer/zus het oneens en maken jullie ruzie?”. Op basis van de 21 items is een gemiddelde berekend, die de score op Warmte aangaf. Voor Conflict is deze score aangegeven op basis van het gemiddelde van de 9 items. Cronbach's alpha was .94 voor Warmte en .87 voor Conflict.

Depressie. De mate van depressie is gemeten met de Youth Self Report (YSR; Achenbach, 1991b; Verhulst & van der Ende, 1996). Van deze vragenlijst is de schaal depressief gedrag (7 items) gebruikt. De antwoordcategorieën waren 1 = *helemaal niet van toepassing*, 2 = *een beetje of soms van toepassing* en 3 = *duidelijk of vaak van toepassing*. Een voorbeelditem is: “Ik heb het gevoel dat niemand van mij houdt”. Op basis van de 7 items is een gemiddelde berekend, die een score van depressie aangaf. De cronbach's alpha was .81.

Resultaten

Het onderzoek gaat in op de vraag of er een verband is tussen de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie bij brugklassers en of hierin verschillen zijn tussen seksecombinaties. De gegevens van de factoren warmte, conflict en depressie, ingevuld door de brugklassers, staan beschreven in Tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Depressie	891	1.29	.36	1	3
Warmte	819	3.13	.68	1.05	5
Conflict	819	2.72	.78	1	4.78

Verband tussen warmte, conflict en depressie

Een multiële regressieanalyse is uitgevoerd om na te gaan of er een verband bestaat tussen de mate van warmte en conflict binnen de broer/zus-relatie en depressie bij brugklassers. Uit de resultaten van deze analyse (Tabel 2) kwam naar voren dat warmte en conflict binnen de broer/zus-relatie samen 5% van de depressie bij brugklassers verklaren.

Uit de analyse (Tabel 2) bleek dat warmte een significant negatief effect ($\beta = .16$, $p < .001$) heeft op depressie. Dit betekent dat hoe hoger de mate van warmte in de broer/zus-relatie, hoe minder depressieve symptomen de brugklassers rapporteren. Conflict heeft een significant positief effect ($\beta = .12$, $p = .001$) op depressie. Dit betekent dat hoe hoger de mate van conflict in de broer/zus-relatie, hoe meer depressieve symptomen de brugklassers rapporteren.

Daarnaast is er gekeken welk aspect van de broer/zus-relatie, warmte of conflict, een groter effect heeft op depressie bij de brugklassers. De multiële regressieanalyse (Tabel 2) laat zien dat het effect van conflict ($\beta = -.16$) vrijwel even sterk is als het effect van warmte ($\beta = .12$) op depressie bij de brugklassers.

Tabel 2

Multipole Regressieanalyse op het Effect van Warmte en Conflict in de Broer/zus-relatie op Depressie (N = 819)

	Depressie			
	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	R^2
				.05***
Warmte	-.08	.02	-.16***	
Conflict	.05	.02	.12***	

Noot: F (2, 816) = 21.04, p < .001

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Seksecombinatie

Hiërarchische regressieanalyses zijn gebruikt om na te gaan of er seksecombinatie (broer-, zus-, of gemengde paren) verschillen zijn bij het verband tussen warmte en conflict binnen de broer/zus-relatie en depressie bij brugklassers (Tabel 3). Seksecombinatie is gehercodeerd in twee dummyvariabelen. De eerste dummyvariabele voor seksecombinatie vergelijkt gelijke sekse (broerparen en zusparen) en verschillende sekse (broer/zus paren). De tweede dummyvariabele voor seksecombinatie vergelijkt broerparen en zusparen. Voor de twee dummyvariabelen zijn afzonderlijke hiërarchische regressieanalyses uitgevoerd.

Bij stap 1 van beide hiërarchische regressieanalyses is de betreffende dummyvariabele voor seksecombinatie toegevoegd. Bij stap 2 zijn de ongestandaardiseerde variabelen warmte en conflict toegevoegd. Bij stap 3 zijn de interactievariabelen voor de betreffende dummyvariabele voor seksecombinatie en de gestandaardiseerde variabelen van warmte en conflict toegevoegd.

Uit deze analyse bleek dat er bij de seksecombinatie gelijke sekse/verschillende sekse alleen een negatief significant hoofdeffect is voor warmte ($\beta = -.21, p < .001$). Dit betekent dat voor zowel gelijke als verschillende sekse geldt dat een hoge mate van warmte samenhangt met een lage mate van depressie. Dit verband is ook gevonden in de tweede hiërarchische regressie, waarin het verschil tussen broerparen en zusparen is geanalyseerd ($\beta = -.26, p = .001$). In deze analyse vonden we ook een significant positief effect voor seksecombinatie ($\beta = .17, p = .001$). Dit houdt in dat depressie significant hoger is bij zusparen dan bij broerparen. Er zijn geen significante verschillen wat betreft het effect van de kwaliteit van de broer/zus-relatie op depressie voor zowel de dummyvariabele gelijke

sekse/verschillende sekse als broer-/zusparen. Dit betekent dat de seksecombinatie geen invloed heeft op samenhang tussen kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie.

De totale verklaarde variantie voor gelijke sekse/verschillende sekse analyse is .061. Voor deze analyse geldt $F(5,775) = 10.13$, $p < .001$. De totale verklaarde variantie voor de broer-/zusparen analyse is .10. Voor deze analyse geldt $F(5,364) = 7.936$, $p < .001$. Voor beide analyse geldt dus dat minder dan 10% van de variantie in depressie voorspeld wordt door seksecombinatie, warmte en conflict en de interactie-effecten.

Tabel 3

Hiërarchische Regressieanalyse van het Effect van Kwaliteit van de Broer/zus-relatie op Depressie

	Gelijke sekse/verschillende sekse ^a			Broer-/zusparen ^b		
	B	B	ΔR^2	B	β	ΔR^2
Stap 1			.00			.01*
Seksecombinatie	-.03	-.04		.12	.17**	
Stap 2			.06***			.08***
Warmte	-.11	-.21***		-.13	-.26**	
Conflict	.03	.07		-.00	-.01	
Stap 3			.00			.01
Seksecombinatie *	.02	.04		.01	.02	
Warmte						
Seksecombinatie *	.04	.07		.06	.13	
Conflict						

Noot: Seksecombinatie werd gedummy-codeerd (a0 = gelijke sekse en b0 = broerparen).

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Discussie

In het huidige onderzoek is er gekeken of er een verband is tussen de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie bij brugklassers en of hierin verschillen zijn tussen seksecombinaties. Daarnaast is er gekeken welk aspect van de broer/zus-relatie, warmte of conflict, een groter effect heeft op depressie bij de brugklassers. De verwachting uit eerder

onderzoek was dat brugklassers bij meer warmte in een broer/zus-relatie minder depressie zullen rapporteren, terwijl brugklassers bij meer conflict in een broer/zus-relatie meer depressie zullen rapporteren (Branje et al., 2004; Moser & Jacob, 2002; Soli et al., 2009; Yeh & Lempers, 2004; Kim et al., 2007; Stocker et al., 2002). De huidige resultaten bevestigen de eerdere bevindingen en laten zien dat hoe hoger de mate van warmte is in de broer/zus-relatie, hoe minder depressieve symptomen de brugklassers rapporteerde. En hoe hoger de mate van conflict in de broer/zus-relatie, hoe meer depressieve symptomen de brugklassers rapporteerde.

Een mogelijke verklaring voor dit verband zou kunnen zijn dat, wanneer er meer conflict is in de broer/zus-relatie, de persoon zich minder gewaardeerd voelt en een groter gevoel van eenzaamheid ervaart. Negatieve gedachten en gevoelens zoals gevoel van eenzaamheid en minderwaardigheid zijn factoren die bijdragen aan het ontwikkelen van depressie (Matthews & MacLeod, 2005). Daarentegen kan het hebben van meer warmte binnen de broer/zus-relatie en de positieve interactie deze gevoelens juist tegengaan en beschermend werken (Sherman, Lansford, & Volling, 2006). Hierdoor rapporteren kinderen met een hogere kwaliteit van de broer/zus-relatie minder depressie.

Daarnaast werd op basis van de onderzoeken van Buist et al. (2013) en Kim et al. (2007) verwacht dat conflict in een broer/zus-relatie een sterker verband heeft met depressie dan warmte. De resultaten van de huidige studie laten echter zien dat het effect van conflict vrijwel even sterk is als het effect van warmte op depressie bij de brugklassers. Dit wil zeggen dat warmte en conflict binnen de broer/zus-relatie evenveel invloed hebben op depressie bij brugklassers. In het huidige onderzoek zijn ook analyses uitgevoerd voor verschillende seksecombinaties. Hierin zijn naast warmte en conflict ook seksecombinatie en de interactie tussen seksecombinatie en warmte/conflict meegenomen. In deze analyse was voor beide groepen (gelijke/verschillende sekse en broer-/zusparen) warmte wel significant maar conflict niet significant voor depressie. Dus zowel de analyse voor kwaliteit van de broer/zus-relatie als de analyses voor seksecombinatie komen niet overeen met de hypothese dat conflict een sterker verband heeft met depressie dan warmte.

Deze verschillen zouden verklaard kunnen worden doordat in de studie van Buist et al. (2013) onderzoek is gedaan aan de hand van meerdere onderzoeken. Het is daardoor mogelijk dat de concept definities van deze verschillende onderzoeken niet altijd overeenkomen met de definities van het huidige onderzoek. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat bij het

longitudinale onderzoek van Kim et al. (2007) het gevonden effect van conflict na twee jaar een sterkere voorspeller voor depressie is dan warmte. Het huidige onderzoek is cross-sectioneel en kan dus geen voorspelling geven over lange termijneffecten. Tevens heeft het onderzoek van Kim et al. (2007) gebruik gemaakt van interviews terwijl het huidige onderzoek gebruik maakt van een vragenlijst voor het meten van de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Deze verschillen in meetinstrumenten, onderzoeksopzet en concept definities kunnen dus een mogelijke verklaring zijn voor het verschil in resultaten tussen het huidig en voorgaand onderzoek.

Het verschil tussen de analyses binnen het huidige onderzoek kan verklaard worden doordat er in de eerste analyse alleen is gekeken naar kwaliteit van de broer/zus-relatie. Als alleen naar deze factoren gekeken wordt, zijn in het huidige onderzoek zowel warmte als conflict significant. Wanneer er meer factoren worden toegevoegd, zoals seksecombinatie, is dit van invloed op de significantie. Zowel warmte als conflict hebben dus invloed op depressie, alleen is het effect van warmte robuuster. Het is dus van belang dat er in vervolgonderzoek zo veel mogelijk factoren worden meegenomen die van invloed kunnen zijn, waardoor er een goed beeld gevormd kan worden van welke factoren daadwerkelijk invloed hebben.

Daarnaast is er in het huidige onderzoek gekeken of er verschillen zijn tussen seksecombinaties (broer/broer-, zus/zus- en broer/zus-paren) wat betreft het verband van de kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Er is weinig onderzoek gedaan naar dit onderwerp. Wel kwam uit eerder onderzoek naar voren dat er geen overtuigend modererend effect is van seksecombinatie op het verband tussen warmte/conflict en internaliserend probleemgedrag (Buist et al., 2013). Aan de hand van dit onderzoek is de hypothese gesteld dat er geen interactie-effect is tussen seksecombinatie en het verband tussen kwaliteit van de relatie en depressie. Het huidige onderzoek ondersteunt deze hypothese. Uit de analyse bleek dat er geen verschillen zijn tussen zowel gelijke sekse en verschillende sekse als broer-/zusparen. Dit betekent dat in zowel broer-, als zus-, als gemengde paren meer warmte en minder conflict leidt tot minder depressie. De kwaliteit van de broer/zus-relatie is dus van belang wat betreft het verband met depressie, ongeacht of dit met een broer of zus is.

Verder bleek uit onze resultaten dat zusparen significant hoger scoren op depressie dan broerparen. Dit kan verklaard worden doordat depressie meer voorkomt bij vrouwen dan bij mannen (Avenevoli et al., 2015). Dit verklaart ook waarom er geen verschil is gevonden bij

de seksecombinatie gelijke/verschillende sekse, want daarbij zitten in beide groepen zowel jongens als meisjes.

Het huidige onderzoek kent zowel sterke kanten als beperkingen. Sterk aan deze studie is dat er onderzoek is gedaan bij een grote steekproef en de gebruikte vragenlijsten hebben een hoge betrouwbaarheid. Tevens is er nog maar beperkt onderzoek gedaan op het gebied van broer/zus-relatie en depressie. Daarnaast is er naar het effect van seksecombinatie op het verband tussen kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie zelfs nog nauwelijks onderzoek gedaan. Het huidige onderzoek draagt hierdoor bij aan meer kennis en inzicht over de rol die de broer/zus-relatie speelt bij de psychosociale ontwikkeling en het verbeteren van het inzicht in welke factoren verder een rol spelen bij de ontwikkeling van depressie.

Het onderzoek kent ook beperkingen. Zo is de vragenlijst over kwaliteit van de broer/zus-relatie ingevuld over één broer of zus, terwijl er ook participanten waren met meerdere broers of zussen. Daarbij hadden de participanten de vrije keus om te bepalen over welke broer/zus ze de vragenlijst wilde invullen. Dit kan een vertekening van het beeld geven, omdat de participanten bijvoorbeeld voor hun favoriete broer/zus zouden kunnen kiezen terwijl de relatie met de andere broer/zus veel slechter is. Verder kan het effect van de relatie met de betreffende broer of zus op depressie beïnvloed worden door de relatie met de andere broers of zussen. Daarnaast heeft de huidige studie kwaliteit van de broer/zus-relatie gedefinieerd als warmte en conflict. Ondanks dat dit de belangrijkste indicatoren zijn voor de kwaliteit van de broer/zus-relatie, zijn er nog andere aspecten van de broer/zus-relatie die de kwaliteit hiervan kunnen bepalen, zoals macht, rivaliteit en ongelijke behandeling door ouders (Buhrmester & Furman, 1990; Sanders, 2004)

Voor vervolgonderzoek is het dus van belang dat er gekeken wordt naar zoveel mogelijk aspecten van de broer/zus-relatie en hoe deze aspecten van invloed zijn op het ontwikkelen van depressie. Verder is het van belang dat in vervolgonderzoek alle broers en zussen worden meegenomen, zodat er een beter totaalbeeld gevormd kan worden van het effect dat deze relaties hebben op de psychosociale ontwikkeling. Tevens moet er meer onderzoek gedaan worden naar het effect van conflict op depressie, want hiervoor zijn uiteenlopende resultaten gevonden.

Door middel van het huidige onderzoek zijn er nieuwe inzichten verkregen in de samenhang tussen kwaliteit van de broer/zus-relatie en depressie. Verder is uit het onderzoek gebleken dat seksecombinatie geen effect heeft op deze samenhang. Er moet bij signalering

en behandeling van depressie dus gekeken worden naar de kwaliteit van de broer/zus-relatie, ongeacht wat de seksecombinatie is van deze paren. Als er een beter beeld is van factoren die wel of geen rol spelen bij depressie kan de behandeling hierdoor gericht uitgevoerd worden.

Depressie is nog altijd een groot probleem onder adolescenten. Rond de brugklasleeftijd neemt depressie sterk toe onder jongeren. Onderzoek naar het ontstaan en tegengaan van depressie is dus van groot belang. Daarbij moeten het belang van omgevingsfactoren zoals de kwaliteit van broer/zus-relatie en dan met name warmte zeker niet vergeten worden.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991b). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry
- Aguilar, B., O'Brien, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *29*, 479–489. doi:10.1023/A:1012273024211.
- Angold, A., Erkanli, A., Silberg, J., Eaves, L., & Costello, E. J. (2002). Depression scale scores in 8-17-years-olds: Effects of age and gender. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *43*, 1052-1063. doi:10.1111/1469-7610.00232
- Avenevoli, S., Swendsen, J., He, J. P., Burstein, M., & Merikangas, K. R. (2015). Major depression in the National Comorbidity Survey–Adolescent Supplement: Prevalence, correlates, and treatment. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *54*, 37-44. doi:10.1016/j.jaac.2014.10.010
- Beck, A. T., & Alford, B. A. (2009). *Depression: Causes and treatment*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Branje, S. J. T., van Lieshout, C. F. M., van Aken, M. A. G., & Haselager, G. J. T. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *45*, 1385-1396. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00332.x
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, *61*, 1387-1398. doi:10.2307/1130750
- Buist, K. L. (2010). Sibling relationship quality and adolescent delinquency: A latent growth curve approach. *Journal of Family Psychology*, *24*, 400-410. doi:10.1037/a0020351
- Buist, K. L., Deković, M., & Prinzie, P. (2013). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, *33*, 97-106. doi:10.1016/j.cpr.2012.10.007
- Buist, K. L., & Vermande, M. (2014). Sibling relationship patterns and their associations with child competence and problem behavior. *Journal of Family Psychology*, *28*, 529-537. doi:10.1037/a0036990
- Dirks, M. A., Persram, R., Recchia, H. E., & Howe, N. (2015). Sibling relationships as sources of risk and resilience in the development and maintenance of internalizing and externalizing problems during childhood and adolescence. *Clinical Psychology*

- Review*, 42, 145-155. doi:10.1016/j.cpr.2015.07.003
- Fanti, K. A. & Henrich, C. C. (2010). Trajectories of pure and co-occurring internalizing and externalizing problems from age 2 to age 12: Findings from the national institute of child health and human development study of early child care. *Developmental Psychopathology*, 46, 1159-1175. doi:10.1037/a0020659
- Feinberg, M. E., Solmeyer, A. R., & McHale, S. M. (2012). The third rail of family systems: Sibling relationships, mental and behavioral health, and preventive intervention in childhood and adolescence. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 15, 43-57. doi:10.1007/s10567-011-0104-5
- Gamble, W. C., Yu, J. J., & Kuehn, E. D. (2011). Adolescent sibling relationship quality and adjustment: Sibling trustworthiness and modeling, as factors directly and indirectly influencing these associations. *Social Development*, 20, 605-623. doi:10.1111/j.1467-9507.2010.00591.x
- Kennedy, D. E., & Kramer L. (2013). Improving emotion regulation and sibling relationship quality: The more fun with sisters and brothers program. *Family Relations*, 57, 567-578. doi:10.1111/j.1741-3729.2008.00523.x
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R., & Walters, E. E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry*, 62, 593-602. doi:10.1001/archpsyc.62.6.593
- Kim, J. Y., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2007). Longitudinal linkages between sibling relationships and adjustment from middle childhood through adolescence. *Developmental Psychology*, 43, 960-973. doi:10.1037/0012-1649.43.4.960
- Kim-Cohen, J., Caspi, A., Moffitt, T. E., Harrington, H., Milne, B. J., & Poulton, R. (2003). Prior juvenile diagnoses in adults with mental disorder: Developmental follow-back of a prospective-longitudinal cohort. *Archives of General Psychiatry*, 60, 709-717. doi:10.1001/archpsyc.60.7.709
- Mathews, A., & MacLeod, C. (2005). Cognitive vulnerability to emotional disorders. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1, 167-195. doi:10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.143916
- Milevsky, A. (2011). *Sibling relationships in childhood and adolescence: Predictors and*

- outcomes*. New York: Columbia University Press.
- Moser, R. P., & Jacob, T. (2002). Parental and sibling effects in adolescent outcomes. *Psychological Reports, 91*, 463-479. doi:10.2466/PRO.91.6.463-479
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships, 12*, 1-22. doi: 10.1111/j.1350-4126.2005.00099.x
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology, 19*, 523-532. doi:10.1037/0893-3200.19.4.523
- Richmond, M. K., Stocker, C. M., & Rienks, S. L. (2005). Longitudinal associations between sibling relationship quality, parental differential treatment, and children's adjustment. *Journal of Family Psychology, 19*, 550-559. doi:10.1037/0893-3200.19.4.550
- Sanders, R. (2004). *Sibling relationships: Theory and issues for practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Sherman, A. M., Lansford, J. E., & Volling, B. L. (2006). Sibling relationships and best friendships in young adulthood: Warmth, conflict, and well-being. *Personal Relationships, 13*, 151-165. doi:10.1111/j.1475-6811.2006.00110.x
- Silk, J. S., Steinberg, L., & Morris, A. S. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Development, 74*, 1869-1880. doi:10.1046/j.1467-8624.2003.00643.x
- Soli, A. R., McHale, S. M., & Feinberg, M. E. (2009). Risk and protective effects of sibling relationships among african american adolescents. *Family Relations, 58*, 578-592. doi:10.1111/j.1741-3729.2009.00576.x
- Sourander, A., & Helstelä, L. (2005). Early predictors of externalizing and internalizing problems in adolescence: A prospective follow-up study from age 8 to 16. *European Child & Adolescent Psychiatry, 14*, 415-423. doi:10.1007/s00787-005-0475-6
- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology, 16*, 50-57. doi:10.1037//0893-3200.16.1.50
- Tucker, C. J., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2001). Conditions of sibling support in adolescence. *Journal of Family Psychology, 15*, 254-271. doi:10.1037/ 0893-3200.15.2.254

- Verhulst, F. C. & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *33*, 1011-1023. doi:10.1111/j.1469-7610.1992.tb00922.x
- Waldinger, R. J., Vaillant, G. E., & Orav, E. J. (2007). Childhood sibling relationships as a predictor of major depression in adulthood: A 30-year prospective study. *American Journal of Psychiatry*, *164*, 949-954. doi:10.1176/ajp.2007.164.6.949
- Yeh, H. C., & Lempers, J. D. (2004). Perceived sibling relationships and adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence*, *33*, 133-147. doi:10.1023/B:JOYO.0000013425.86424.0f